

ul ummi põlda päält lõikas?

kül' hüä timä vasta olnu', a parhilla' paistus tälle, ot taivaesäl omma' kur'a' plaani', tä olõ-õi' augusti kuuh vihma andnu', midä olõsi kartohkilõ väiga vaia. (Inne mi kõnõlõmist olõ-õs sukugi vihma olnu' — toim.)

A kõgõ tuu jutu pääle üteli Aare, ot kaiõh mäntse' hädä' omma' muial maailmah, sis mii' siih olõ õks üts õnnõlik rahvas, meil olõ-õi' midägi' nursta'.

Tõõnõ põhitiidminõ põllupidämistö man om tuu, ot põllumehe asi olõ-õi' õnnõ siimne mulda hiitminõ ja peräst hoolõpidämistö, a põllumiis piat ka' väiga hõste tehnikat tundma. Auser üteli, ot timä kõgõ vahtsõp traktor om 20 aastakka vana ja ku tä midägi muud tii-i', sis tä kobendas ummi massinidõ man. Vahtsõ tehnika ostminõ om jälki' nii ku' ütškõrd Maaleh kirotõdi, ot põllupidämistö tehnikka om nii kallis, nii ku' kaibõtas s'ooaga kulda. Auseri' korstasõ vilja NIVAGA', mia tüütas sis ku' eis' taht — mõnõl pääväl saat põlluvooriga' ar' korstõt, tõõnõ päivjal' tulõ mitu kõrda kombaini all k'avvu'. «Kombain sai tuu peräst ostõt, ot olõ-õs inäp üttegi viläkor'stussassinat ja nii sis ostigi' kolmõ talo pääle üte massina.» selet Auser, kinkõ hinge mahaai' tuu, ot kuis Eesti riik hooli-i' sukugi' ummi põllumihi.

Kooser kõnõli, ot sohvoosi aigu, ku tä tüüt kombaini pääl, sis tull nuid massinõid kõik aig remonti'. «Mul om meeleg, ot ütškõrd pääle umma sünnüpäivä lätsi õkva kombaini pääle, hindäl valgõ hamõh säläh ja lips iih. Ma viil mõtli, ot ku kombainiga' piasi' midägi' juhtumma, sis lää kodo ar'. A läts hoops nii, ot ma sai 10 punkrit rükä võtta.» kõnõli Rein uskmalda luu NIVA vastapidävüsest. Timahava om Kooseri perrel ostõt nii kombain ku ka' vahtsõnõ traktor, kõnõlõmalda' väikõbist massinist. Rein üteli, ot ku vilja koristat, sis lõikatki' nii ku' kulda. A tä mõista-ai', ot minkast n'oo' vahtsõ'

massina' kül' tettü' omma', ot nä nii kalli' omma'. «Ku tiit kõrda piteh kõik maaharimisõ tüü' ar' ja külbät vilä ja ku' sis sügüse olõ-õi' õigõt kombaini minkaga vilä ar' korsta', sis minkõ peräst piat külbmä...» küüsse Rein.

Nii Laaneots ku ka' Auser tegevä' ummi väigokõisi põlda pääl tüüd vannu massinidõga'. «Mul tulõ viil järgmätse' 15 aastakka uma Belarussi ja pökaga' tüü' ar' tetä'. Säantse maa man saaki-i' parebat osta', tuutminõ kannaha-ai' s'ood.» arvas Aare.

Timä kõgõ vahtsõp traktor om 20 aastakka vana ja ku tä midägi muud tii-i', sis tä kobendas ummi massinidõ man

Kolmas väiga tähtsa põllumehe sõbõr/vainlanõ om turg. Näütüses s'oo aastaga, ku kartohk üle Eesti om hõste kasunu' ja timmä saias pall'o, sis hinna' omma' madala' ja tulõ hirm, ot kuis valalõ saia', kohe maaha müvvä', kost turg löüdü'. Auser ja Kooser omma' hinnast kindlustanu' kuuhtüüleppega'. Aavo ütles, ot aidviläkasvatajasõbõrom AS Salvest. Kooser tege kuuhtüüd Kesko Agroga'. A nii ku' ütski' paalaka olõ-õi' üte otsaga', nii omma' ka' siih uma' hüä' ja halva' küle'. Ütest külest kaiõh murõhtamma pand transport, tõõsõst ostja pant kuupäiv, minkõst aost piat kaup platsih olõma. Laaneots vii uma kauba Talinahe hulgiturgu, mia' nakas kell 3-4 üüse. Naane Ene om jo' 15 aastakka päälina vahet k'aunu' ja täl omma' jo' uma' ostja'.

Maa and mitmit kõrdu

Om kuulda' olnu', ot kõgõ targõp om täambapäiv maad kokko osta' ja sinnä' mõts pääle istuta', a põllumehe' arva-ai' niimuudu. Kooser üteli, ot timä innep võtasi' võssa maaha ja teesi' põldu mano. «S'ood olõ ma kõõ ummilõ naabrimiihile soovnu', ku nä minno haina niitmä kutsva.» naard Auser, kiä' üteli, ot timä ummi maiõ pääle mõtsa istuda-ai'. Laaneots arvas, ot ku' löüdüsi' sääne

pala maad, mia' kõlba-ai' inäp põllus, sis sinnä' tulõ õks mõts pääle istuta' — täl hindälgi' om üts sääne pala maad, mia vaia mõtsa ala panda'. Ja sis kõnõli viil Aare: «Meil tulõ nii ku nii pia energiat vaia. Põllust mii' saa kõkkõ — viläst piiretüst, rapsist diislit.» Laaneots arvas, ot ku' jaapanlanõ näesi' ku' pall'o meil om tühja maad, sis täl jääsi' süä saisma. Põllumehe' vaeldasi-i' umma aamõtit käsitiü õga turismi vasta. Auser löüd s'oolõ ka' väiga hüä seletüse: «A kõik saa-ai' sinnä' minnä', turist taht süvvä' ja juuva' kah. Turist taht nätä' kuis muudu euro-raha om investiert. Kõik saa-ai' ütte asja tetä', piat

õks põllumihi ka' olõma. Ku mul kartohk häitses ja põllu' omma' harit, sis om midä turistil ka' kaia'.»

Om uhkõ ja hüä

Muidogi üteli nii Auser, Laaneots ku ka Kooser, ot olla' põllumiis om uhkõ ja hüä. Ja nii ommõgi', ot õga muido olõsi-i' üts inemine nõuh pandma kõik uma raha ja ao põllumaa sisse, ku' tõõsõ' käävä' lämmäle maalõ palmõ ala. Õga muido kae-ei' põllumehe' muial k'avvuh õks tõistõ põlda, ot kas omma' ilosa' vai olõ-õi', kas omma' hõste harit vai om kehvalt tett, kas ilm om põllu jaos hüä olnu' vai olõ-õi'. Vai nii kuis Kooser üteli, ot õkva süä nakas verd tsilkma ku näe süütü jätet põldu. Põllumiis piatki' põllul k'auma nii kündmäh, külbmäh, väetüist pandmah, a tä k'au sääll ka' kaemah, ot kuis vilä' vai karotohka' vai peedi' kasusõ'. Ku üteli aastagal lätt kehväste, sis püvvetäs tetä' naarunägo päähä ja loodõtas, ot vahtsõl aastagal lätt parebahe. Arvatas, ot põllumehe aasta algas keväjä ja lõpõs sügüse, a ka' talvõl om töid midä vaia tetä', ot keväjä saasi' põllulõ minnä'. Kõgõ tähtsõp minkõ peräst õga keväjä vahtsõdõ mõttidõ ja plaanõga' alostõdas, ku' saat sügüse uma vaiva ja hii iist kaia' ja kortsta' eis hindä viljapõlda vai aidvilju. ■

Põllupidämistö Setomaal enne ja no'

● Setomaa pindala oll 1777,3 ruutkilomeetrit, tuust 201,8 ruutkilomeetrit järvi all. Üldpinnast oll 88,7% produktiivset ja 11,25% ebaproduktiivset maad. Produktiivsest maast om põllutuluslikult kasutatav 65,38%, kuna ülejäänü' 34,62% om mõtsamaa. (Eesti III. Setomaa)

● No' om Setomaa suurus 613, 6 ruutkilomeetrit. Tuust om põllumaandusmaas diklariirit 3000 ha, 400 ha om vapa maad, mia' om pia kõik võssa kasunu'.

● 2005. aastaga andmidõ perä om Setomaal kõgõ inäp põllumaandus sekotrih tüüd tegeviti ettevõttit.

● Om kirotõt, ot varõmp kasvatõdi kõgõ rohkõba kurkõ ja sibulit, mia' olli' pall' osidõ väigokõisi talla kõgõ tähtsõbä' raha tiinmisõ kotusõ'. Sibulit ja kurkõ kasvatõdigi' kõgõ rohkõba nuuh nulgõh, koh krundi' olli' väigokõsõ'

● Raamaduh „Eesti III. Setomaa” om kiräh, ot põlda saa-ai' kuigi' kittä', keskmätselt saias rükä hektariilt 923 kg (s'oo oll tõisi maakundõga' võrrõdõh kõgõ kehvep).

● Kooseri Mikk üteli, ot näide keskmäne saak mineväi aastagal oll hektariilt veid' o üle katõ tonni.

LAANEOTSA AARE: „Püüan kõk tüü iks eishindä tarkusest är' tetä!”

Ma taha, ot ku ma sõida müüdä kodovalda, sis om hüä kaia' ilosit kodovalda põlda. Ma taha, ot olõsi-i' tuud, ot põllu' omma' võssa kasunu' ja kiäki' midägi tii-i'.

Nuur põllumiis Kooseri Mikk

Kooseri Mikk om 22 aastakka vana ja tä om kindla, ot taht olla' põllupidäjä. „Valõ tuu peräst nii, ot tull sääne tunnõh ja tahtminõ, ot taha tetä' tuud mia'mullõ meelüs. Ma olõ väikõst pääle esäga üteh k'aunu' põlda piteh ja kõõ nõnna piteh traktoridõ ja kombainõ man olnu'. Ku ma näi, kuis no' põlda tetäs, sis tull tahtminõ eis' tetä' ja tetä' nii, ot põld olõs põllu muudu. Põldu tulõ tetä' ilosahe ja kõrralikult. Ma taha, ot ku ma sõida müüdä kodovalda, sis om hüä kaia' ilosit kodovalda põlda. Ma taha, ot olõsi-i' tuud, ot põllu' omma' võssa kasunu' ja kiäki' midägi tii-i'. Ilosa põllu man om kõgõ tähtsõp kündminõ — ku' om kehvalt künnet, sis saaki-i' kõnõlda' ilosast põllust. Põld piat olõma tasanõ ja ille. Tõõnõ tähtsõ asi om tuu, ot kivi' tulõ ar' kor'ada'. Kolmadast — ku' viili om üles tulnu', sis tulõ k'auvvu' kaemah, ot koh om hain vilä sisse tulnuõ, sis tuu tulõ ar' häõtä' (umbrohutõrje). Viili piat olõma hainast puhas.”